תלמוד בבלי · ראשונים · ריי״ף · מפרשים · מלחמת השם

מלחמת השם על מכות

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מלחמת השם על מכות

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מלחמת-השם-על-מכות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א 4
דף ב 5
דף ג 6
דף ג 7
דף ד 8

דף א.

כתוב בספר המאור כיצד שמין (בה) וכו' הרי"ף ז"ל כתב בהלכ' פי' משמיה דגאון ז"ל ואינו מחוור כלל וכו'. אמר הכותב אבל זה אינו נכון שאם כן בכלל דברי רב נתן שהרי אנו שמין כמה שוה זכותו של בעל לפי שניו ולפי בריאותו וזו השומא היא אף בגופה של אשה שהרי על כרחך כך הם שמין לפי מה שהוא קטן בשנים יותר מן האשה או שהוא בריא יותר ממנה ואין שומא לבעל בכאן בלא האשה וכן כשאתה שם באשה השומא תלויה אף בבעל לכל אחד מהם אדם אומד לפי חבירו ובזה אף דברי רבי' יצחק ז"ל צריכין למתק וכך הם לדעת רב חסדא אמר שמין כמה זכותו של בעל שוה לאשה בכל ספקותיו בבריאות ובשנים בנכסים ובמריבה ורב נתן אמר אין אומדין כל הספקות אלא באשה כגון שנים ובריאות אבל אין אומדין בנכסים ובמריבה שהם בבעל כלומר ברשותו של בעל לפי שיש עשירים שאין אשתו קלה בעיניו להוציאה וכמה פעמים שהשלום יוצא מתוך המריבה והפי' הנכון דלרב חסדא אומדין ספיקו של בעל בבעל כלומר שמין כמה האשה או מי שהוא במקומה רוצה ליתן לבעל מספק זכייתו והוא פעמים דבר מועט שאם כתובתה מאתים אין האשה והעומד במקומה רוצה ליתן לבעל מזכותו אלא עשרים ונמצאו העדים משלמים עשרים ורב נתן אמר באשה כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה ואין אדם רוצה לסכן בממונו ליקח ספקות אלא בדמים קלים שאם כתובתה מאתים אינו נותן בה אלא מנה ופרס נמצאו ספיקו שוה חמשים ומשלמים חמשים וכך הם דברי רבי' שלמה ז"ל ואפשר ששמין אף זה לפי שנים ובריאות ונכסים ומריבה כלומר שמין הכל בבעל ולרב נתן שמין הכל באשה ויהיו בכלל דברי הגאון דבריהם ופי' באשה בכתובתה באמת כדברי הגאון ולא להוציא נכסי מלוג שהיה לו לפרש שאם יש במשמע כתובתה להוציא נכסי מלוג אף ממשנתינו יתמעטו נכסים הללו דהא קתני נמי בכתובתה ועוד דרב פפא אדרב נתן קאי ואכיצד שמין למעט בשומא בא ולא לפטור מתשלומין לגמרי וכשם שפירש באשה שומא בין רב למעט כך פירש בכתובתה שומא ועוד שאין להס טעם לפוטרן מנכסי מלוג ואפי' הן בחזקת האשה לגבי פירות דבעל לא גרעי ממאי דתנן אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהו בידו אלף זוז בין ליתן מיכן ועד שלשים יום בין ליתנם מיכן ועד עשר שנים וכן לענין הגוף לפי טובת הנאה שבהן שאם מתה יורשה ואינה יכולה להפקיע זכותו דקי"ל כתקנת אושא וידו עדיפא מידה ומה שאמר רבי' שלמה ז"ל שיאמרו העדים לא ידענו שהיו להם נכסי מלוג א"כ אף בנכסי צאן ברזל יאמרו כן ולפי הדברים משמע שהם משלמים אותם וכן מוכיח בפרק החובל ועוד בעיקר כתובה נמי יאמרו סבורין היינו שאלמנה נשאת ואין לה אלא

מנה אלא כיון שהם יודעין שאפי' כתובתה מאה מנה הן מפסידין אותו ועל דעת כן באו ואע"פ שאינן יודעין חייבין וכן בנכסי מלוג:

דף ב.

ועוד באו אחרים והזימום הרי"ף ז"ל כתב פירושה בהלכות והשיב על פירוש הראשונים שהיו מפרשים דהני מוזמי להני וכו' ובודאי שאין זה הפי' כלום וכו':
אמר הכותב באמת עיקר הפירוש כמו שפירשו הראשונים ז"ל שכך מצינו מפורש בתוספתא וכבר קיימתי את דבריהם בפירוש השמועה ולא לכך באתי כאן אלא לומר לך שדברי רבי' הגדול ז"ל במקומן הם עומדין ואין דבריו של בעל המאור ז"ל קושיא עליו כלל דודאי ר"ל לא פסיל לעדות שניה כדאמרי' בגמ' אייתי סהדי ואשתקור ואייתי סהדי ואשתקור הדר אזלא ואתיא סהדי אחרינא ואמר ר"ל הוחזקה זו אלמא עדות שניה כשרה היא אלא שאני התם דבכת אחת אכתי לא הוחזקה בשקרנות משום דבהכחשה לא פסלינן עדות אמרי' מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואפי' להעיד כשרין כדאמרינן זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה וכ"ש שאין שניה הבאה אחריה פסולה אתו תרתי כתי ואשתקור אתחזקה לה ואע"ג דלא אתזום ולא מקבלינן תו כת שלישית שהרי רגלים לדבר והה"נ בהזמה מכיון דאיתזום קמאי ומהימני' להו לבתראי שהרי האמינה אותם התורה איתחזק מאן דמייתי לה בשקרי הואיל והביא פעם אחת עדים שקרים הלכך לא מקבלינן תו סהדותא דבתראי ודחי ר"ל אנא דאמרי אפילו לרבנן דע"כ לא אמרי רבנן התם אלא דליכא איניש קמן דמהדר בתר סהדי דליסהדי לדידיה אבל הכא איכא הא דקא מהדרנא וזהו פי' לפירושו של רבי' ז"ל ודבר נכון הוא ומאי דקאמר א"כ הא דלא כרשב"ג ודלא כר' אינו ענין מי לא אמרי' האי שטרא רעיא לא מגבינן בה כגון דאתו תרי ואמרי לדידן אמר לן זייפו לי אלמא בחד זימנא אתחזק בכה"ג אלא משום דאמרי כל ישראל לא הוחזקו ומה שהקשה א"כ הוא על מה אמרי' בגמ' איסטסיס היא זו אפי' כת ראשונה נמי לא טעה בדברי רבי' הגדול ז"ל שהוא לא פיר' דבר זה אלא למאי דקס"ד מעיקרא ר"ל כר' יהודה ורבי יוחנן כרבנן אבל אמסקנא דשמעתא מפורש בגמ' טעמא דר' יהודה משום דאמרינן אטו כ"ע גביהו הוו קיימי כלומר אמר לך רבי יוחנן טעמיה דר' יהודה לאו משום דלאו מקבלינן עדות כל המעידין על זה שהרג אלא משום דלא מהימני ליה הני לאזומינהו לכולהו דאמרינן אטו כל מאן דמסהיד על זה שהרג את הנפש גבה דהאי כת הוה קאי הלכך איתחזקה ליה הך כת ולא מקבלי' סהדותא ולפיכך

אקשינן בריש שמעתין אפילו כת ראשונה נמי לא כיון שאתה אומר שהוחזקה זו הכת המזמת באיסטסיס ואמסקנא סמכינן דהוא טעמיה דר' יוחנן והוא עיקר:

דף ג.

ועוד אילעא וטוביה קריביה דערבא הוי וכו' ה"ר אברהם פירוש בשטענותיהם היו בפרעון החוב וכו' וכמדומה לי שדחקו לרב ז"ל בפי' הזה וכו' משום דקי"ל דפלגי' דבורא וכו' ואנן לא מסתברא לן הכי וכו':

אמר הכותב לא זו כונת הרב ז"ל שעדיין הדבר קשה אמאי לא פלגי' דבורא וליהמניהו גבי לוה שהוא חייב לו ולא גבי ערב כדסבר רב פפא למימר וכבר הקשה כן הרב אב ב"ד ז"ל עצמו ותרצה בתשובותיו ואף במה שכתב בשטענותיהם בפרעון החוב נמי יפה כיון שאם טענותיהם בעיקר ההלואה והיה הערב טוען לא ערבתי מעולם אמאי לא מהימני גבי לוה ולא לגבי ערב ואפילו למאן דלא פליג דבורא וכי העדים שאמרו מעידים אנו בראובן שהלוה לשמעון מנה וללוי מנה ונמצאו קרובים אצל לוי מי לא מהימני לגבי שמעון והיכי אמרי' לאו בתר ערבא אזיל מי הכניסו ערב לזה שילכו אחריו והא עדות לוה ודאי עדות אחת בפני עצמה וערבותו של לוי עדות אחרת אטו משום דבתוך כדי דבור העידו ונפסלין הרי עדות מוחלקת בשני בני אדם היא אלא ודאי אין להעמידה בשטענותיהם ועדות העדים בעיקר ההלואה כמו שפי' בעל המאור ז"ל דהתם בודאי פסולין לזה וכשרין לזה ולא בעיא מפלג דבורא כ"ש למאי דקי"ל דפלגינן כדברי הרב אב ב"ד ז"ל אבל מה שפירש כגון שהעידו אלו העדים שלא פרע לפי דעתו חלוף הן הדברים דהכא בשטענותיהן בפרעון החוב כגון שהיה למלוה שטר כשר עליהן והללו טוענין פרענו והביא אלו העדים שפרע שאם נאמין אותם על הלוה לפטרו אף הערב פטור ואי אפשר לחייב זה ולפטור זה לעולה וסבר רב פפא למימר כיון דהשתא מלוה עליה דלוה קאתי ולדידיה תבעו וסהדי רחיקי מיניה פטרינך ליה ולא מתהני ערב בהכי דא"נ לא אתי סהדי לוה פרע אמר ליה רב הונא אי ליתיה ללוה לאו בתר ערבא אזיל וכיון שכן השתא פטרת ליה משעבודא דאיכא עליה על פי קרובין הלכך על כרחין בעלה עדותן ומה שאמר בעל המאור ז"ל בטעם הירושל' מפני שפסול הקרובה פשוט בכל השטר אבל במילתא אחריתי פלגי' דבורא אפילו בחד שטרא כדאמרינן בגטין בעבד שהביא גטו וכתב בו כל נכסי קנויין לך עצמו קנה נכסים לא קנה אלו ראה הירושלמי בגמרא שלנו במסכת גטין לא היה הטעם קל בעיניו דהכי גרסינן התם כתב כל נכסיו לעבדו את אמר הוא גטו הוא מתנתו מה את עבד לה כגט הוא ועררו בטל או כמתנה הוא ועררו

קיים אתיא בהדה כתב כל נכסי ולשני בני אדם כאחת והיו העדים כשרים לזה ופסולין לזה ר' איליעא בשם ר' אסי אתפלגין רבי יוחנן ורשב"ל חד אמר מאחר בהם פסולין לזה ופסולין לזה וחרינא אמר כשרין לזה ופסולין לזה רבי מנא לא מפרש רבי אבן מפרש ר' יוחנן אמר מאחר שהן פסולין לזה פסולין לזה ר"ש אמר כשרים לזה ופסולין לזה אמר רבי אלעזר מתניאתא מסייעא לר' יוחנן מה שנים נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אף ג' נמצא א' מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ר' יעקב בר אחא אמר אתפלגין חברין דרבנין ורבנין חד אמר יאות אמר ר"א וחרינא אמר לא אמר רבי אלעזר יאות מאן דאמר לא אמר ר' אלעזר יאות נעשה כשתי כתי עדיות כשרין לזה ופסולין לזה מאן דאמר אמר רבי אלעזר יאות נעשה עדות אחד באיש אחד כל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה הא נראה ששני דברים הללו שחלקו ביניהם בעל המאור ורבו המפרשים במקומן בירושלמי השוו אותן בגמרא מעתה דברי רבינו הגדול ז"ל צריכין תלמוד:

דף ג:

כתוב בספר המאור ההוא לתקוני לאויה הוא דאתא וכו' וא"ת א"ה קשיא מתני' לרשב"ל דתנן והבא למקדש טמא לוקה וכו' י"ל קסבר ריש לקיש בפירוש רבתה תורה חייבי כריתות למלקות:

אמר הכותב זה אינו כלום שהרי חייבי לאוין בפי' רבתה תורה אותם למלקות ואף ע"פ כן בלאו שקדמו עשה פטור וה"ה לחייבי כריתות שאותן שקדם עשה ללאו שבהן אינו לוקה שלא רבתה אותם תורה כלל ואדרבה קשיא שהרי חייבי כריתות מחייבי לאוין אתי בג"ש דלעיני מעיניך מה התם לאו שקדמו עשה פטור אף ה"נ פטור דכולהו איתקוש ללאו דחסימה ולשון אחר שכתב חולק הוא על הגמרא ואינו דהא משמע דע"כ דרבא אוקמתיה בהכי ולא שינויא רויחא הוא לשנויי פלוגתא במילתא דאשתבע עלה באלהים דאיתיה וכתיבה ותנינא ואי נמי רבא משתמיט ליה אשתמטי רב פפא גופי' לפרוך הכי אבל לא כוון בעל המאור ז"ל לפי השמוע' וכך הוא דודאי כל לא תעשה שבטלו וא"א לתקנו דומה הוא ללאו דחסימה דהא תלמוד לאו שניתק לעשה נמי בטל חייב לרשב"ל וכ"ש שקדמו עשה ובטלו שהוא חייב והיינו מתני' דמשעה שנכנס למקדש טמא בטל הלאו וא"א לתקנו דוישלחו מצוה אחרת הוא שהוא חייב לצאת משם שלא יוסיף טומאה לפיכך הוא לוקה לדברי שניהם אלא דמעיקרא קס"ד דכיון דקדמו עשה עיקרו עשה הוא ולעולם אין לוקין עליו ועלה אשתבע רבא דודאי לוקין ובעי' אלא מ"ט הדר ביה ומהדרי' דלאו משום הכי אלא משום דקשיא אונס דלא לקי אלא בביטול עשה שבו ורב

פפא נמי הכי אקשי היכי קאמר ר' יוחנן כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו דמשמע הא עשה שלו מאוחר פטור והיכי משכחת לה כגון שלא בטל עשה שבו ואפשר לקיימו וכיון דאפשר לתקנו אף ע"פ שהעשה שלו קודם למה הוא לוקה יקיים עשה שבו ויפטר כגון כיוצא באונס ומוציא שם רע שגרש יחזיר ולא ילקה דלא דמי לאויה ללאו דחסימה שזה אפשר לתקנו ומה דומה לזה מוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה דכתיב קודם עשה בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית ואפשר לתקן לאו שלו ולקי וכן המכבה אש מערכה לאו שקדמו עשה ולוקה ואינו חוזר ומדליקה וכן כתיב וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית ואילו הקריב מנחה בלא מלח לוקה ואינו חוזר ומולח ומגיש וכן כיוצא בהן ופריק משום דכתב ביה רחמנא עשה יתירא מיגרע גרע דלאו לתקוני לאויה אתא מדכתב ליה בתחלתו אלא לאפושי עליה מצות שאם עובר על הלאו ילקה עליו ויחזור דקיים בתחלה מצות עשה ולהכי אקשינן אי הכי לאו שניתק לעשה נמי נימא הכי דמצוה באפי נפשה היא ומפרקינן התם לתקוני לאוי' דהכי משמע לא תקח ואם לקחת שלח תשלח ועלה אקשי' הא ניחא למאן דתני וכולי שמעתא כנ"ל ומ"ש עוד בהא דאמר ליה רבי יוחנן לתנא תני קיימו ולא קיימו דה"ק ליה קיימו פטור בטלו או שלא קיימו חייב ודייק להאי פירושא ממש גם זה אינו נכון דאם כן היכי אמרינן בגמרא הניחא למאי דתני קיימו ולא קיימו והא ליכא דניחא ליה דהא רבי יוחנן הוא דתני קיימו ולא קיימו ולדידיה לא ניחא דלא מחייב במקיימו הואיל ולא מחייב בבטלו:

דף ד:

עוד ה"ג אמדוהו לקבל מ' וכו' ורמינהי אמדוהו לקבל מ' וכו' והכא לא גרסי' משלקה אמדוהו לקבל י"ח ומשלקה וכו':

אמר הכותב מה שכתב בסיפא דברייתא משלקה אין גרסתו כתוב' בנוסחאות ואין צריך להגיה אותן דהא מתני' גופה לא קתני לקה בסיפא אלא משום רישא דבודאי אפי' לא לקה אין אומדין אותו אומד שני לחייבו יותר שהרי יצא מב"ד זכאי ותנן דיני נפשות מחזירים לזכות ואין מחזירין לחובה ותני' נמי התם חייבי מלקיות מנין אתיא רשע רשע ומה שפיר' לא לקה אין מוציאין אותו מיד אומד הא' חס ושלום שנשפוך דמו של זה לדעת ורחמנא אמר ונקי וצדיק אל תהרוג וכן זו שכתב הולכין אחר האומד האחרון ונראה מדבריו ז"ל שהוא מפרש דמאי פטור דרישא דמתני' ובריייתא יפטור ממ' וחייב באומד האחרון אינו נכון לדעתי דהא סתם קתני משמע שאינו לוקה אלא אותו מקצת שלקה כבר ולא משתמיט תנא למיתני הולכין אחר אומד האחרון ובריייתא בשלא לקה

היא וקתני פטור משמע לגמרי ועוד דלא הוה ליה למיתני ואמדו אינו יכול לקבל מ' אלא ה"ל למיתני וחזרו ואמדו אינו יכול לקבל אלא כך וכך מדקתני אינו יכול לקבל מ' משמע שאין צריך באומד האחרון אלא שיאמרו אינו יכול לקבל כמו שאמדוהו מתחלה שכיון שאמדו כך פטור לגמרי ואין אומדים כמה הוא יכול לקבל מכל זה נראה שפירוש משנתנו כך הוא שאם לקה אפי' אחת וחזרו ואמדו אינו יכול לקבל אלא ל' ושש פטור שכיון שכבר נקלה מן האומד הא' כבר נפטר שאין דנין אותו בשני דינין לאמוד אותו פעם שנית ואין מלקין אותו בלא אומד אפי' אחד וה"ל דומיא דנפסק' רצועה בשניה דפטור הא לא לקה כלל אומדין אותו אומד שני דאומד הראשון בטעות הוה אבל למחר וליומא אחרא כחישותא הוא דאתיליד ביה וכיון שהאומד הא' אומד אמת היה אין סותרין את דינו ואין מלקין אותו כלל בלא אומד וה"ל כרץ מבית דין דפטור וכולהו פטורי ב"ד דקאמרי' הכא לו' שאין אומדין אותו פעם שנית הא אומד ראשון להקל לוקה ממה נפשך:

ועוד אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חבירו על ר' חנינא בן גמליאל וכו' וא"ת אמאי לא פשטוה מדר' עקיבא וכו':

אמר הכותב גם זו התשובה אינה נכונה שלא נאמרה כתקנה דודאי אי ר' עקיבא כר' חנניא ס"ל פשיטא שאין לנו כאן שתי רשעיות דאי עבדת ביה הא לא מתקיימ' ביה הא ולמאי תו איצטריך לאדכורי כאן תשובה אפי' אימא אין התשובה מכפרת לאו שתי רשעיות הן שהמלקות פוטרת אלא רבי עקיבא כרבי חנינא ס"ל הכי קשיא ליה חייבי כריתות אמאי ישנן בכלל מלקות ארבעים ואין אומרין שלא ילקה ויעמוד בחיוב כרת שבו כמו שעושין בחייבי מיתות ב"ד שכל מי שנתחייב שתי מיתות נדון בחמורה והכא כרת חמור הדר אמר לפיכך דנין אותו במלקות שאם עשה תשובה ב"ד של מעלה מוחלין לו הכרת וכיון שכן עונש מלקות עיקר שהכרת אין עונשן עונש גמור ומלקות חמור ממנו נדון בחמורה שהכרת קל הוא שהרי אפשר שלא יתקיים בו שבית דין של מעלה מוחלין לו ולהנך לישני דמפרשי לדרבי עקיבא דגמר לעיני מלעיניך ואתרו ביה למלקות הכי נמי צריך לפרושה לדרבי עקיבא והיינו דאמרינן בלישניא דרבינא לעולם כדאמרי' מעיקרא שאם עשו תשובה ב"ד של מעלה מוחלין לו וב"ד של מעלה ימחול לנו על כל חטא ושגיאה אמן:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת מכות